



ธรรมานุศาสน์

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

พระอารามหลวง หรือ วัดหลวง

พระอารามหลวง หรือ วัดหลวง คือ วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้าง หรือทรงบูรณปฏิสังขรณ์ หรือมีผู้สร้างน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นวัดหลวง และวัดที่ราษฎรสร้าง หรือบูรณปฏิสังขรณ์ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าจำนวนในบัญชีเป็นพระอารามหลวง

ประวัติ

แต่เดิมนั้นยังไม่มี การจัดแบ่งพระอารามหลวงอย่างเป็นทางการ เพียงแต่มีการจัดแบ่งพระอารามหลวงออกเป็นหลายชั้นตามความรู้สึกหรืออาศัยการคาดเดาตามสถานการณ์ เช่น ดูจากการพระราชทานเทียนพรรษาขี้ผึ้งหรือไม้เล่มเดียวหรือมากกว่านั้น หรือดูจากการบรรดาศักดิ์ที่พระราชทานแก่เจ้าพนักงานผู้คุมแลกเข้าพระ เป็นต้น หลังจากนั้น กระทรวงธรรมการร่วมกับกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้จัดระเบียบพระอารามหลวงเพื่อประมาณค่าบำรุงวัดหลังจากเลิกเลขาวิจิตร แต่ไม่ได้นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดระเบียบพระอารามหลวง ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดระเบียบพระอารามหลวงขึ้นอย่างเป็นระบบตั้งแต่นั้นมา

โดยในครั้งนั้น วัดที่จัดว่าเป็นพระอารามหลวงนั้น คือ วัดอันสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้าง ทรงปฏิสังขรณ์เป็นส่วนพระองค์หรือทรงในนามท่านผู้อื่น และอารามอันพระบรมวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่สร้างปฏิสังขรณ์ ทรงรับไว้ในความบำรุงของแผ่นดิน ภายหลังจึงหมายรวมถึงวัดราษฎรที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์ แล้วทรงพิจารณาเห็นสมควรยกย่องเป็นพิเศษก็ทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง

การแบ่งพระอารามหลวง

แบ่งตามระดับชั้น

การจัดลำดับชั้นของพระอารามหลวง เริ่มมีขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๘ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดระเบียบแบ่งชั้นพระอารามหลวงออกเป็นสามชั้น แต่ละชั้นยังแยกระดับออกไปอีกหลายระดับ โดยมีสร้อยต่อท้ายชื่อวัดตามฐานะดังนี้

๑. พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานบรรจुพระบรมอัฐิ หรือเป็นวัดที่มีเกียรติสูง มี ๓ ชนิด คือ
 - ๑.๑. ชนิดราชวรมหาวิหาร เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ๑.๒. ชนิดราชวรวิหาร เช่น วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร
 - ๑.๓. ชนิดวรมหาวิหาร เช่น วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร
๒. พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ มี ๔ ชนิด คือ
 - ๒.๑. ชนิดราชวรมหาวิหาร เช่น วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร
 - ๒.๒. ชนิดราชวรวิหาร เช่น วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร
 - ๒.๓. ชนิดวรมหาวิหาร เช่น วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร
 - ๒.๔. ชนิดวรวิหาร เช่น วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร
๓. พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดที่มีความสำคัญชั้นรอง มี ๓ ชนิด คือ
 - ๓.๑. ชนิดราชวรวิหาร เช่น วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร
 - ๓.๒. ชนิดวรวิหาร เช่น วัดเทพราชกุญชรวรวิหาร
 - ๓.๓. ชนิดสามัญ เช่น วัดบุญประดิษฐ์, วัดสร้อยทอง, วัดอาวุธวิกสิตาราม(ไม่มีสร้อยนามต่อท้าย โดยส่วนใหญ่จะต่อท้ายว่า พระอารามหลวง)

แบ่งตามฐานันดรศักดิ์

๑. ราชวรมหาวิหาร หมายถึง พระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ โดยมีสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่โตสมพระเกียรติ
๒. ราชวรวิหาร หมายถึง พระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์
๓. วรมหาวิหาร หมายถึง พระอารามในลักษณะเดียวกับชนิดราชวรวิหาร แต่มีความสำคัญน้อยกว่า และทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์แล้วพระราชเกียรติแก่ผู้อื่น
๔. วรวิหาร หมายถึง พระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์พระราชทานเป็นเกียรติแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา อาจเป็นวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงและยกเป็นเกียรติยศ



รูปตัวอย่างวัดพระอารามหลวง



วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร



วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร



วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

ที่มา : พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง พ.ศ.๒๕๑๘

ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกระทรวงธรรมการ แผนกกรมสังฆการี เรื่อง จัดระเบียบพระอารามหลวง, เล่ม ๓๒, ตอน ๐ ก, ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๘, หน้า ๒๘๔